

Tisztelt Ünnepelek, tisztelt Elnök úr és bíráló bizottság, kedves barátaim!

Édesanyám kedvenc írója Honoré de Balzac volt és gyermekkorunkban sokszor emlegette a nagy francia regényíró hőseit. Az emlékek homályából Lucien de Rubempré neve emelkedik ki – anyám sajnálta a szép fiatalember elzüllesztését, de meg sem kísérelte, hogy négy csemetéje számára pedagógiai célból emlegesse kedvencének sötét kalandjait. Érezte, a korai hatvanas évek Budapestje, ahol az iskolában még mintamókusokként kellett üde, mámoros ajakkal zengeni felszabadítónk hősi nevét, meglehetősen távol esett a kora kapitalizmus Párizsától. Emlékszem, egy alkalommal beleolvastam az éjjeliszekrényen tartott egyik kötetbe, és Lucien húga vidéki kúriájának szalonjában találkoztam először az aubussoni szőnyegekkel. Aubusson – hol van ez az Aubusson? Gyermekkorom szélesre tárt ajtajú nagyvilága, a Pallas Lexikon adta meg rá a feleletet: „Creuse francia département egyik kerületének főhelye, 732-ben alapították a szaracénok; szűk völgy fenekén. szabálytalan utcákkal; európai hírű szőnyegszövéssel, amely a XV. századból való (15 gyár), posztógyárakkal, gyapjúfonással, timárműhelyekkel.” Azután elszaladt néhány gyors évtized, mire Aubusson újra a látókörömbe került. A városban működő, világhírű Falikárpit múzeum igazgatójától, Michèle Giffault művészettörténésztől olvashattam egy magyar művész ott kiállított művei hatására megfogalmazott gondolatait: „Pérel Zsuzsa munkái valahol a föld és ég között helyezkednek el. Ezeket a munkákat nézve az embernek tényleg kedve támad megköszönni a művésznak az ajándékot, amit tőle kapott, mert minden darab valahogy mélyen meghat bennünket. Tűnődésre készítenek. Arra biztat, hogy gondolkodjunk el a múltunkon és a jövőnkön. Pérel minden gobelinje érzékeny és személyes. Ez ritkaság ma. Az emberi kapcsolatokról szól. Arról, hogy hogyan látjuk egymást és hogyan élünk...”

E gyönyörű és mélyen igaz mondatok arról tanúskodnak, hogy Giffault igazgató asszony is átélte azt az ihletett pillanatot, amit jószerevével mindenki, aki Pérel műveivel találkozik: azt az élményt, amikor megindul a saját gondolataival, a saját lelkével folytatott párbeszéde. Aubusson az a kárpit szerelmeseinek, ami Mekka a hívő muszlimnak vagy Róma a jámbor kereszténynek. Ha egy textiles onnan kap értő elismerést, az felér a legnagyobb kitüntetéssel. Természetesen mások is megértették, hogy magukat becsülik meg azzal, ha Pérelt kitüntetik: számos hasonló elismerés mellett ezért lett a Munkácsy-díj birtokosa, Érdemes művész, Kiváló művész, a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia rendes tagja. Mindenki tehát, aki szereti a Magyar Örökség Díjat, őszinte örömmel üdvözölheti a kuratórium döntését, hogy e rangos elismerés morális fundamentumát Pérel Zsuzsa kitüntetésével is gazdagítja.

Rómában találkoztunk először, amikor elkísérte férjét, a zeneszerző Tolcsvay Lászlót a nagyszabású *Rákóczi Fantázia* bemutatására a Római Magyar Akadémián. Azonnal meghódított mosolya, zseniális humora, játékos öniróniája, és főképp világlátásának az a sajátos kettőssége, ahogy ellentmondásmentesen ötvöződik benne az éleseszű illúziótlanság valamiféle „csakazértis” humanista derüvel. Átolvastam a róla szóló katalógusokat – ekkor találkoztam először az idézett aubussoni méltatással – és őszintén meghatott az a kitüntető gesztusa, amikor megkért arra, hogy 2010-ben megnyissam a Szentendre-i Skanzenben rendezett *Padlástörténelem* című kiállítását. Lekötelezett azzal is, hogy – megidézve pályakezdetének egykori múzeumi restaurátori emlékeit – készséggel vállalta 2015-ben a Képzőművészeti Egyetem és a Magyar Nemzeti Múzeum akkor végzős restaurátor növendékei diplomakiállításának megnyitását. Mindezek miatt hálás vagyok a Magyar Örökség Díj kuratóriumának, hogy rám bízta annak laudáló megindoklását, miért érdemli meg Pérel Zsuzsa életműve a magyar **örökségként** történő méltatást.

Nincs itt sajnos sem idő, sem tér a művésznő életművét akár csak vázlatosan is ismertetni, műveiről, kiállításairól, munkásságáról a művészettörténészek mély és tartalmas elemzéseit megismételni és összefoglalni. Egyetlen szempontot emelek ki, némiképp szubjektív önkényességgel, hogy a döntést ezzel alátámasszam. A modern tudomány manapság mind jobban fölismeri, hogy a képeknek, a képalkotásnak milyen meghatározó szerepe van az emberi gondolkodás irányításában. Kivételesen nagy a felelőssége tehát azoknak, akik képeket hoznak létre, hogy azok révén az emberi világlátást befolyásolják. Ha a kép elég erős, egy életen át elkísérheti nézőjét és meghatározhatja mindazt, amit a képhez kapcsolódó fogalmakról, érzelmekről gondol – és így azt is, amit ezektől vezérelve cselekszik. Bármelyikünk számos példát hozhat e súlyos tény igazolására – egyetlen esetet hadd idézzek fel saját emlékeimből. Egyik legkedvesebb barátom még a királyi Jugoszláviában született, szerb apától és magyar anyától. Amikor 1941-ben a jugoszláv állam összeomlott, a belgrádi magyar családok egy része lovaskocsikra pakolva menekült a magyar határ felé, szemben az észak felől közeledő német csapatokkal. Miután Pétervárad – a Duna Gibraltárja! – alatt átkeltek a hídon és megéjszakáztak Újvidéken, a friss reggeli órán az én akkor 11 éves lurkó barátom kimerészkedett a főutára, ahol a várost megszálló német tankok várakoztak libasorban. Egyikük tetején szőke hajú, kék szemű, fiatal katona mosakodott egy labor vízben, és miközben a két végén megmarkolt törölközővel átlósan a hátát dörgölte, lemosolygott a kislányra. „Ettől kezdve mindmáig – nézett a szemembe öt évtizeddel később a barátom –, minden nap, érted?, minden nap, amikor a vizes hátamat a jellegzetes mozdulattal megtörölöm, látom a német katonát a tank tetején az újvidéki utcán, ahogy ugyanígy törölközik...”

Húsz esztendő telt el azóta, hogy ezt hallottam – a barátom már nincs velünk – de a képek hatalma olyan erős, hogy azóta én is!, én is minden háttöréskor ugyanígy látom a sosemlátott német katonát a tank tetején a Duna-hídhhoz vezető újvidéki főutcán! És ugye igaz, hogy Önök is, ahogy a szavaim hallják, szintén látják maguk előtt a mosakodó-törölköző német katonát...?

Hát ezért nem mindegy az, milyen képekkel, kinek a képeivel kapcsolódik össze agyunkban-szívünkben a világot megértő-megértető emberi tudás. A ma élő nemzedékeknek és majdani utókorunknak is kivételes szerencséje, hogy velünk van Péreli Zsuzsa, aki a maga fonalakkal festő, szövegben, rajzban, papírmunkákban alkotó fantáziája, esze, szíve, lenyűgöző tehetsége segítségével képeket ajándékoz nekünk, hogy azok révén jobban értsük, mélyebben érezzük azt a furcsa káoszt, amelyben benne élünk. A legsúlyosabb kérdésekről is sajátos líraisággal beszélő kárpit-poéta pedig mindeközben a gondolatteremtő-sorsbefolyásoló képalkotás elképesztő felelősségét hordja gyöngye vállain. Büszke lehet az a nemzet, amely ilyen értéket hagyhat örökségként utódaira. Ennek a büszkeségnek látható jele ez a szép díj, amellyel ma Péreli Zsuzsát köszöntjük.

Csorba László